

“Екологічний туризм”

1. Основна мета засвоєння курсу полягає у здатності використовувати принципи екологічного туризму в професійній і соціальній діяльності. Ознайомлення із теоретико-методологічними основами екологічного туризму, історією формування та розвитку, основними формами еколого-туристичної роботи, методами дослідження. Використання еколого-туристичного матеріалу в курсах шкільної географії, методики організації та проведення туристичних походів для учнів.

2. Місце навчальної дисципліни в освітній програмі підготовки фахівців напряму підготовки 10 “Природничі науки” спеціальності 101 “Екологія”. Дисципліна “Екологічний туризм” дозволяє набути студентам додаткових фахових компетенцій при опануванні циклу дисциплін поглибленої фахової підготовки і тісно пов’язана з дисциплінами фундаментальної природничо-наукової та професійної підготовки.

3. Завдання:

- вивчення основних завдань і цілей екологічного туризму;
- оволодіння студентами базовими знаннями щодо понять і принципів екологічного туризму;
- визначення тенденції розвитку екологічного туризму в світі;
- виокремлення якісних і кількісних критеріїв стійкості розвитку екологічного туризму;
- визначення економічних, соціально-політичних та етичних засад розвитку екологічного туризму;
- ознайомлення з міжнародним і національним законодавством, що стосується екологічного туризму;
- розкриття наукових еколого-туристичних проблем (раціонального використання природних ресурсів, захист довкілля від забруднення, збереження біотичного і ландшафтного різноманіття);
- виховання почуття відповідальності за стан довкілля, усвідомлення людини як частки природи, свідомості щодо необхідності дотримання природоохоронного законодавства;
- здобуття відповідного обсягу теоретичних знань орієнтованих на майбутню галузеву екологічну і природоохоронну діяльність;
- розвиток усвідомлення реальності екологічної кризи і шляхів її запобігання;
- визначення шляхів і методів оптимізації взаємовідносин з природою, підвищення ефективності природокористування та охорони довкілля;

Методологічною основою викладання дисципліни є нормативно-правова база з екологічного туризму, науково-навчальна і науково-методична література, освітні програми, статистичні дані, картографічні матеріали, інформаційні моделі.

Навчальний курс “Екологічний туризм” передбачає формування у студентів основних підходів і принципів екологічного туризму, стан їх виконання в Україні, міжнародний підхід до реалізації, практичні механізми їх реалізації, організаційно-управлінські аспекти природоохоронної діяльності, забезпечення належного рівня екологічної безпеки України та формування й реалізація ефективної екологічної політики різних рівнів.

4. Основні результати навчання та компетенції, які вони формують

Компетенції:

1. Здатність до використання основних принципів та складових екологічного туризму.
2. Здатність до опанування міжнародного та вітчизняного досвіду вирішення регіональних та транскордонних екологічних проблем у сфері туризму.
3. Здатність до участі в управлінні природоохоронними діями та/або екологічними проектами пов’язаними з туристичною діяльністю.

Результати навчання:

1. Розуміти основні концепції, теоретичні та практичні проблеми в галузі туристичної діяльності, що необхідні для аналізу і прийняття рішень в сфері екології, екологічної безпеки, охорони довкілля та збалансованого природокористування.
2. Поєднувати принципи управління, на яких базується система екологічної безпеки.
3. Демонструвати навички оцінювання непередбачуваних екологічних проблем у сфері туризму і обдуманого вибору шляхів їх вирішення.

4. Формувати головні тенденції екологічного туризму з метою донесення ідей, цілей, проблем, рішень та власного досвіду в сфері екології, екологічної безпеки, охорони довкілля та збалансованого природокористування.
5. Пояснювати доцільність використання екологічного туризму з метою збереження навколишнього середовища.

5. Короткий зміст навчальної дисципліни

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ

Тема 1. *Вступ до предмету “Екологічний туризм”. Основні поняття і визначення екологічного туризму. Об’єкт, предмет і основні завдання екологічного туризму*

Рациональне використання природи в процесі туристичної діяльності. Основні принципи розвитку екологічного туризму. Шляхи формування нових поглядів і підходів у взаємовідносинах між суспільством і природою. Обґрунтування необхідності гармонійного взаємозв’язку між людиною і природою. Поняття терміну “екологічний туризм”. Екологічний туризм як інтегруючий напрямок рекреаційної діяльності спрямований на гармонізацію відносин між туристами, туроператорами, природним середовищем та місцевими громадами, що реалізується через екологізацію всіх видів туристської діяльності, охорону природи, екологічну освіту та виховання.

Основні поняття і визначення “екологічного туризму”. Структура дисципліни та її місце у системі наук. Мета, об’єкт, предмет, цілі й основні завдання екологічного туризму. Оцінка сучасних еколого-туристичних проблем. Особливості вирішення проблем екологічного туризму.

Основні принципи екологічного туризму. Види екологічного туризму.

Тема 2. Нормативно законодавча база екологічного туризму

Закон України “Про туризм” (1995), “Про природно-заповідний фонд України” (1992), “Про підприємництво” (1991), “Про державну реєстрацію юридичних і фізичних осіб – підприємців” (2003).

Мета використання об’єктів природно-заповідного фонду: природоохоронна; науково-дослідна; оздоровча і рекреаційна; освітньо-виховна для потреб розвитку екологічного туризму.

Тема 3. Історія виникнення екологічного туризму

Перші навколосвітні подорожі, як елементи екотуризму. Перший альпійський клуб у Великій Британії в 1857 р. Віденське товариство “Друзі природи”. Створення перших заповідних територій. Національне географічне товариство, журнал “National Geographic”, Кримський гірський клуб (згодом змінив свою назву на Кримсько-Кавказький гірський клуб). Гуртки пластунів, бердвотчинг (birdwatching), Конвенція про охорону Всесвітньої культурної та природної спадщини. Перші екологічні тури. Екологічні готелі та їх попит серед туристів. Екологічна періодична література. Організація ЮНЕП (спрямована на посилення уваги до стану довкілля), Міжнародний екотуристичний союз – The International Ecotourism Society (скорочено – TIES), Міжнародний союз з охорони природи (МСОП), Всесвітнього фонду дикої природи World Wild Fond, (скорочено WWF), Національний екологічний центр України (НЕЦУ), Всеукраїнська екологічна ліга (ВЕЛ), “7 природних чудес України”, міжнародні екосвята.

Тема 4. Функції екотуризму. Ресурси екотуризму. Вимоги до екотуризму

Функції екотуризму: оздоровча; пізнавальна; економічна; виховна; природоохоронна. Види екоресурсів природного та природно-антропогенного походження. Геологічні і орографічні. Кліматичні. Водні. Флористичні. Фауністичні. Ландшафтні. Ботанічні сади. Зоопарки. Дендропарки. Парки-пам’ятки садово-паркового мистецтва. Безпека туристів і мінімізація негативного впливу на природу. Відповідна організація турів та інфраструктури. Мінімальний вплив туристів на довкілля. Об’єкти, зведені для обслуговування екотуристів. Мінімальний вплив на довкілля транспортних засобів.

НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ

Тема 5. *Туристична картографія як основний методологічний засіб екологічного туризму*

Зародження і розвиток спеціальної туристичної картографії. Картографія як стародавня наука. Початки наукової картографії. Дві головні тенденції розвитку сучасної картографії: як

інженерно-технічна галузь знань; як пізнавальна наука. Завдання географічної картографії: картографічна інтерпретація географічних даних; картографічне моделювання географічних явищ і процесів; картографічне забезпечення охорони природи, освоєння нових земель, промислового і цивільного будівництва, розвитку енергетики тощо. Туристична картографія як спеціальна картографічна дисципліна. Сучасний стан туристичної картографії в Україні. Туристична карта: мета створення, вимоги, що ставляться до туристичної карти. Значення географічних карт для науки і практики. Особлива група карт – карти туристичні. Класифікація туристичних карт. Різноманітність класифікації туристичних карт. Різноаспектність туристичних карт як основа для створення туристичних атласів. Зміст легенди туристичної карти. Спеціальні умовні позначення та їх використання на туристичній карті. Основна мета і зміст туристичних карт.

Класифікація туристичних маршрутів за критеріями:

- територіальний: протяжність території, по якій вони прокладені, далекобіжні (міжнародні, національні, регіональні), ближні, місцеві;
- засобом пересування: пішохідні, велосипедні, лижні, водні, кінні, комбіновані;
- тривалістю: короткотермінові, багатоденні;
- метою подорожі: навчальні, пізнавальні (екскурсійні, краєзнавчі, екологічні), оздоровчі (рекреаційні), спортивні, екстремальні тощо.

Класифікація спортивних туристичних маршрутів за категоріями складності маршрутно-кваліфікаційними комісіями (МКК) при федераціях спортивного туризму.

Тема 6. **Фортеці замки монастирі як еколого-туристичні об'єкти**

Стан вивченості замків і фортець України. Замки і монастирі як найбільші за розмірами історичні споруди в забудові населених пунктів.

Класифікація оборонних споруд. Законодавство України про охорону культурної спадщини. Класифікація оборонних споруд України за Орестом Мацюком: давньоруські укріплені городи; міста-фортеці; замки; оборонні монастирі; церкви, костели, синагоги; військові укріплення; сторожові вежі; оборонні дзвіниці.

Класифікація за О.В. Бейдиком. Розділення на чотири охоронно-функціональні класи: А, Б, В, Г. Використання замків і фортець у екологічному туризмі.

Тема 7. **Курортні ресурси України**

Природні умови формування бальнеологічних ресурсів України. Поділ мінеральних вод на основні бальнеологічні групи:

Група А. Води без специфічних компонентів та властивостей.

Група Б. Води вуглекислі.

Група В. Води сульфідні.

Група Г. Води залістисті, миш'яковисті або миш'якові з високим вмістом марганцю, міді, алюмінію

Група І. Води бромні, йодні та з високим вмістом органічних речовин. Група Д. Радонові (радіоактивні).

Поділ за генезисом на чотири генетичні типи: торфові; мулові-сульфідні; сапропелеві; сопочні.

Класифікація курортів України. Закон України «Про курорти» від 5.10 2000 р. № 2026. Визначення правових, організаційних, економічних та соціальних засад розвитку курортів в Україні. Офіційне тлумачення основних курортологічних понять. Поділ курортів України за характером природних лікувальних ресурсів на: а) курорти державного значення; б) курорти місцевого значення.

За медичною спеціалізацією курорти України поділяються на: а) курорти загального призначення; б) спеціалізовані курорти для лікування конкретних захворювань. Медичний профіль (спеціалізація курортів) та його визначається з урахуванням властивостей природних лікувальних ресурсів (ст. 5 Закону України «Про курорти»).

Класифікація курортів України за характером природних лікувальних вод на типи (або профілі): бальнеологічні курорти; грязеві курорти; кліматичні курорти; курорти з кількома лікувальними факторами.

Тема 8. *Основні форми еколого-туристичної роботи*

Основні форми еколого-туристичної роботи з учнями: прогулянки, екскурсії, подорожі та походи, естафети, зльоти, експедиції.

Прогулянка як найпростіша форма еколого-туристичної роботи. Прогулянки як основна форма еколого-туристичної роботи з учнями.

Екскурсія як форма еколого-туристичної роботи. Основні методи роботи на екскурсіях: групові спостереження та їх поєднання із самостійною роботою учнів.

Подорожі та походи як тривала за часом і складніша форма еколого-туристичної роботи. Естафета як форма дитячого екологічного туризму.

Зльоти як форма обміну досвідом і підбивання підсумків еколого-туристичної роботи. Експедиції як найскладніша форма еколого-туристичної роботи, що передбачає проведення певних наукових досліджень.

Тема 9. *Об'єкти природно-заповідного фонду як центри розвитку екологічного туризму*

Загальна характеристика об'єктів і територій природно-заповідного фонду.

Біосферні заповідники: Чорноморський біосферний заповідник; Дунайський біосферний заповідник; Карпатський біосферний заповідник; Чорнобильський радіаційно-екологічний.

Природні заповідники: Черемський природний заповідник; Рівненський природний заповідник; Поліський природний заповідник; Древянський природний заповідник; Природний заповідник “Медобори”; Природний заповідник “Розточчя”; Природний заповідник “Торгани”; Канівський природний заповідник; Природний заповідник “Михайлівська цілина”; Дніпровсько-Орільський природний заповідник; Природний заповідник “Єланецький степ”; Український степовий природний заповідник; Кримський природний заповідник; Ялтинський гірсько-лісовий природний заповідник “Мис Мартьян”; Казантипський природний заповідник; Карадазький природний заповідник; Олукський природний заповідник.

Національні природні парки (НПП). Шацький НПП. НПП “Прип'ять-Стохід”. НПП “Цуманська пуця”. Дермансько-Острозький НПП. Яворівський НПП. НПП “Північне Поділля”. НПП “Сколівські Бескиди”. НПП “Кременецькі гори”. НПП “Подільські Товтри”. НПП “Мале Полісся”. НПП “Дністровський каньйон”. Галицький НПП. НПП “Синьогора”. НПП “Туцульщина”. Карпатський НПП. НПП “Верховинський”. Ужанський НПП. НПП “Зачарований край”. НПП “Синевир”. НПП “Черемоський”. НПП “Вижницький”. НПП “Хотинський”. НПП “Голосіївський”. НПП “Білоозерський”. НПП “Залісся”. Ічнянський НПП. Мезинський НПП. НПП “Деснянсько-Старогутський”. НПП “Гетьманський”. НПП “Пирятинський”. НПП “Нижняосулський”. Слобожанський НПП. НПП “Гомільшанські ліси”. Дворічанський НПП. НПП “Святі Гори”. НПП “Меотида”. НПП “Кармелюкове Поділля”. Нижньодністровський НПП. НПП “Тузловські лимани”. НПП “Бузький Гард”. НПП “Білобережжя Святослава”. НПП “Олешківські піски”. НПП “Джарилгацький”. Азово-Сиваський НПП. НПП “Великий Луг”. Приазовський НПП. НПП “Чарівна Гавань”.

Регіональні ландшафтні парки. Заказники. Ботанічні сади і дендропарки.

Тема 10. *Розвиток екологічного туризму в світі. Стратегічні напрямки розвитку екологічного туризму. Безпека в еколого-туристичній діяльності*

Формування безпечних умов для проведення екологічних турів. Погодні умови та їх важливість при плануванні подорожі. Основні правила харчування при проведенні екологічних маршрутів. Екологічна стежка як важлива складова в розвитку екологічного туризму. Проектування туру. Формування туристичного продукту. Просування туристичного продукту. Екологічний туризм в Європі. Екологічний туризм в Північній Америці. Екологічний туризм в Південній Америці. Екологічний туризм в Африці. Екологічний туризм в Австралії. Екологічний туризм в Азії.

6. Назва кафедри та викладацький склад, який буде забезпечувати викладання курсу. Кафедра екології, природничих та математичних наук: доц. Рябоконт О.В.

7. Обсяги навчального навантаження та терміни викладання курсу.

На вивчення дисципліни відводиться 120 годин (4 кредити ЄКТС), з яких: лекційних – 36 год., практичних – 18 год., самостійної роботи студентів – 66 год.

8. Рекомендована література

Основна

1. Агролісівництво: еколого-збалансований розвиток: навчальний посібник (гриф МОНУ лист №22.01/10-1716 від 08.05.2019 р.) / О.Т. Урушадзе, Т.Ф. Урушадзе, О.М. Нагорнюк, О.В. Мудрак, О.І. Дребот; за редак. акад. НААНУ О.І. Фурдичка. Тбілісі-Київ-Херсон, Видавничий дім "Тельветика", 2019. 482 с.
2. Бабарицька В.К. Менеджмент туризму. Туроперейтинг. Понятійно-термінологічні основи. Сервісне забезпечення турпродукту: навч. посібник / В.К. Бабарицька, О.Ю. Малиновська. К.: Альтерпрес, 2008. 286 с.
3. Бейдик О. О. Рекреаційні ресурси України: навч. посіб. / О.О. Бейдик. К.: Альтерпрес, 2011. 462 с.
4. Бейдик О.О. Унікальна Україна: географія та ресурси туризму: навч. посіб. / О.О. Бейдик, Н.О. Новосад. К.: Альтерпрес, 2013. 572 с.
5. Визначні пам'ятки Вінниччини: Альбом / А. Олійник, К. Висоцька, Ю. Зінько, М. Копачевський, О. Мудрак, Л. Станіславенко, Л. Стефанков, В. Троян, Т. Яременко [3-є вид., доп. і перероб.]. Вінниця: Віноблдрукарня, 2019. 408 с.
6. Вишневський В.І. Екологічний туризм: навч. посібник / В.І. Вишневський. К.: Інтерпрес ЛТД, 2015. 140 с.
7. Водно-болотні угіддя України: довідник / під ред. Г.Б. Марушевського, І.С. Жарук. К.: Чорноморська програма Ветландс Інтернешнл, 2006. 312 с.
8. Геологічні пам'ятки України: у 3-х т. / В.П. Безвинний, С.В. Білецький, О.Б. Бобров [та ін.]; за ред. В.І. Калініна, Д.С. Гурського, І.В. Антакової. К.: ДІА, 2006. Т. 1. 320 с.
9. Гусев І.Т. Екологічний туризм. Дніпропетровськ: "Економіка" 2005. 118 с.
10. Дмитрук О.Ю. Екотуризм: навч. посіб. / О.Ю. Дмитрук, С.В. Дмитрук. К.: Альтерпрес, 2009. 358 с.
11. Екологічна енциклопедія: у 3 т. / Ред.: А.В. Толстоухов (гол. редактор) та ін. К.: ТОВ "Центр екологічної освіти та інформації", 2006. Т. 1: А-Е. 432 с., 2007. Т. 2: Є-Н. 416 с., 2008. Т. 3: О-Я. 472 с.
12. Заповідні території України. Ботанічні сади та дендропарки України / [відп. ред. Т.М. Черевченко, С.С. Волков; упор. В.В. Кваша, О.О. Семенова, Н.В. Чувікіна]. К.: [б. в.], 2010. 293 с.
13. Заповідники і національні природні парки України / Мінекобезпеки України. К.: "Вища школа", 1999. 232 с.
14. Козловський О.Ю. Екологічний туризм: навч. посіб. / О.Ю. Козловський, Б.В. Борисюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 202 с.
15. Любіцева О.О. Туристичні ресурси України: навч. посіб. / О.О. Любіцева, Є.В. Панкова, В.І. Стафійчук. К.: Альтерпрес, 2007. 369 с.
16. Мальська М.П. Туристичний бізнес: теорія і практика: навч. посібник / М.П. Мальська, В.В. Худо. К.: Центр учбової літератури, 2007. 424 с.
17. Можливості працевлаштування молоді у сфері зеленого туризму: методичні рекомендації щодо започаткування власної справи / [за заг. ред. О. В. Кулініча]. Харків: Ін-т соціальної політики регіону, 2011. 124 с.
18. Мудрак О. В. Заповідна справа: навчальний посібник для студентів галузі знань 10 "Природничі науки" (схвалено до друку Вченою радою Державної наукової установи "Інститут модернізації змісту освіти" МОН України, протокол №6 від 04.06.2020) / О.В. Мудрак, Г.В. Мудрак. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 640 с.
19. Організація туризму: підручник / І.М. Писаревський, С.О. Погасій, М.М. Покоłodна [та ін.]; за ред. І.М. Писаревського. Харків: ХНАМГ, 2008. 541 с.
20. Пангелов Б.П. Організація і проведення туристсько-краєзнавчих подорожей: навч. посіб. / Б.П. Пангелов. К.: Академвидав, 2010. 247 с.
21. Панкова Є.В. Туристичне краєзнавство: навч. посіб. для вищ. навч. закладів III-IV рівнів акредитації / Є.В. Панкова. К.: Альтерпрес, 2007. 352 с.
22. Природно-заповідний фонд Київської області / Василюк О. [та ін.]. К.: НЕЦУ, 2012. 338 с.

23. Природно-заповідний фонд України: території і об'єкти загальнодержавного значення. К.: ТОВ "Центр екологічної освіти та інформації". 2009. 332 с.
24. Сорокіна Г.О. Екологічний туризм: навч. посіб. / Г.О. Сорокіна; Державний заклад "Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка". Луганськ: В-во ДЗ "ЛНУ імені Тараса Шевченка", 2013. 206 с.
25. Туристичне намісто України. Атлас [Карти] / відп. ред. Н.О. Крижова. К.: ДНВП "Картографія", 2010. 136 с.
26. Фіторізноманіття заповідників і національних природних парків України. Ч.1. Біосферні заповідники. Природні заповідники [Електронний ресурс] / колектив авторів під ред. В.А. Онищенко, Т.Л. Андрієнка. К.: Фітосоціоцентр, 2012. 406 с. Режим доступу: http://www.botany.kiev.ua/doc/zap_1.pdf.
27. Фіторізноманіття заповідників і національних природних парків України. Ч.2. Національні природні парки [Електронний ресурс] / колектив авторів під ред. В.А. Онищенко, Т.Л. Андрієнка. К.: Фітосоціоцентр, 2012. 580 с. Режим доступу: http://www.botany.kiev.ua/doc/zap_2.pdf.
28. Це моя Україна. Національні парки України / Г. Філіпчук. К.: Видавництво "Світло й тінь". 2009. 272 с

Додаткова

1. 100 великих заповідників и парков / Авт.-сост. Н.А. Юдина. М.: Вече. 2004. 416 с.
2. Вступ до фаху: Підручник (гриф МОНУ №1/11-19735 від 15.12.2014) / М.О. Клименко, В.Г. Петрук, О.В. Мудрак, Р.В. Петрук, Л.В. Клименко, Н.В. Гнілуша. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 428 с.
3. Гижко Н.В. Перлини Вінниччини / Н.В. Гижко. Вінниця: ПП "Поліграфічний центр "ФЕНІКС", 2007. 212 с.
4. Екотрофологія. Основи екологічно безпечного харчування: навчальний посібник / Т.М. Димань, М.М. Барановський, Г.О. Білявський та ін.: За наук. ред. Т.М. Димань. К.: Лібра, 2006. 304 с.
5. Еталони природи Вінниччини [Монографія] / За заг. ред. О.В. Мудрака. Вінниця: ТОВ "Консоль". 2015. 540 с.
6. Єлісавенко Ю.А. Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва Східного Поділля – центри збереження біорізноманіття регіональної екологічної мережі / Ю.А. Єлісавенко, О.В. Мудрак, О.Г. Василевський, Л.В. Смахнюк // Вісник УНУС №1, 2018. С. 78–82.
7. Закон України "Про туризм" (1995, "№324/95-ВР); Про внесення змін до Закону України "Про туризм" від 18.11.2003 №1282-IV.
8. Заповідними стежками Карпат / Я.Б. Олійник. К.: Вид-во "Ніка-Центр", 2003. 53 с.
9. Заповідними стежками Поділля / Я.Б. Олійник. К.: Вид-во "Ніка-Центр", 2010. 57 с.
10. Заповідними стежками Полісся / Я.Б. Олійник. К.: Вид-во "Ніка-Центр", 2007. 44 с.
11. Заповідні куточки Вінниччини: презентаційний фотоальбом / За ред. М. Ткачука, упорядники: О. Матвійчук, Л. Голунова, О. Мудрак, О. Швець, А. Магера, В. Фінклер, Л. Горбенко, Т. Лотоцька. Вінниця: ТОВ "Нілан-ЛТД", 2016. 100 с.
12. Збалансований розвиток екомережі Поділля: стан, проблеми, перспективи. Монографія / О.В. Мудрак. Вінниця: "СПД Главацька Р.В.". 2012. 914 с.
13. Зербіно Д. Д., Гжегоцький М. Екологічні катастрофи у світі та в Україні. Львів: БаК, 2005. 280 с.
14. Козинець В.М. Безпека життєдіяльності у сфері туризму: Навчальний посібник / В.М. Козинець. К.: Кондор, 2006. 576 с.
15. Косовская М.А. Экологическая паспортизация территории и акватории: учеб. пособие / М.А. Косовская. Севастополь: СНИЯЭиП, 2003. 63 с.
16. Методичні рекомендації з управління агротуристичною діяльністю / За ред. В.М. Ісаєнка. К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. 72 с.
17. Мудрак О.В. Екологічна політика як пріоритетна складова стратегії збалансованого розвитку Вінницької області / О.В. Мудрак, Г.В. Мудрак. Навчально-методичний посібник. Вінниця, 2017. 69 с.

18. Мудрак О.В. Наукове обґрунтування створення національного природного парку “Центральне Поділля” / О.В. Мудрак, Ю.Ю. Овчинникова, Г.В. Мудрак // Агроєкологічний журнал. 2018. № 2. С. 13–22.
19. Мудрак О.В. Організація та вдосконалення системи екологічного моніторингу заповідних територій Поділля / О.В. Мудрак // Науковий вісник НЛТУ України. Львів: РВВ НЛТУ України. 2014. Вип. 24.5. С. 63–74.
20. Мудрак О.В. Особливості збереження біорізноманіття Поділля: теорія і практика / О.В. Мудрак, Г.В. Мудрак [Монографія]. Вінниця: ТОВ “Нілан – ЛТД”, 2013. 320 с.
21. Пам’ятки історії та культури Вінницької області. Вінниця / упоряд.: Ю.А. Зінько, А.М. Подолинний. Вінниця: ТОВ “Нілан-ЛТД”, 2016. 224 с.
22. Петранівський В.Л. Туристичне краєзнавство. Навчальний посібник / В.Л. Петранівський, М.Й. Рутинський // За ред. Ф.Д. Заставного. К.: Знання, 2006. 575 с
23. Природно-заповідний фонд Житомирської області: Довідник / За заг. ред. О.О. Орлова. Житомир-Новоград-Волинський: Вид-во “НОВОград”, 2015. 404 с.
24. Природоохоронне законодавство України. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>. – Доступ з екрану
25. Раритети тваринного світу Поділля: стан, загрози, збереження [Монографія] / За заг. ред. О.В. Мудрака. Вінниця: ТОВ “Нілан-ЛТД”. 2015. 564 с
26. Реймерс Н.Ф. Природопользование: Словарь-справочник М.: Мысль, 1990. 637 с.
27. Реймерс Н.Ф. Экология: теория, законы, правила, принципы и гипотезы. М.: Молодая гвардия, 1994. 367 с.
28. Решетюк О.В. Екологічний туризм. Навчальний посібник / О.В. Решетюк, Л.Л. Стасюк, В.К. Терлецький, А.Б. Філіпенко. Луцьк: Облдрук, 2011. 128 с.
29. Рутинський М.Й. Зелений туризм / М.Й. Рутинський, Ю.В. Зінько. К.: Знання, 2008. 271 с.
30. Сафранов Т.А. Екологічні основи природокористування / Т.А. Сафранов. Львів: Новий Світ. – 2000, 2003. 248 с.
31. Стегній О. Соціологічне прочитання природи / О. Стегній. К.: ТОВ “Центр екологічної освіти та інформації”, 2012. 436 с.
32. Стратегія збалансованого розвитку Вінницької області: екологічна складова: Навчально-методичний посібник / О.В. Мудрак, Г.В. Мудрак. Вінниця, ФОП Корзун Д.Ю., 2013. 84 с.
33. Стратегія сталого розвитку (туристична галузь) / В.М. Ісаєнко, К.Д. Ніколаєв, К.О. Бабікова та ін. К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2014. 295 с.
34. Томілович Л. Історичні садиби Вінницької області. Чернігів: ВАТ “Редакційно-видавничий комплекс “Деснянська правда”, 2011. 220 с.

Інформаційні ресурси

1. Інтернет-ресурси www.menr.gov.ua — сайт Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України.
2. www.mon.gov.ua — сайт Міністерства освіти і науки України.
3. www.mns.gov.ua — сайт Державної служби України з надзвичайних ситуацій.
4. www.mincult.gov.ua — сайт Міністерства культури України.
5. www.unwto.org — сайт Всесвітньої туристичної організації ООН.
6. www.ecotourism.org — сайт Міжнародної екотуристичної організації.
7. www.etc-corporate.org — сайт Європейської туристичної комісії.
8. <http://greenglobe.com> — сайт міжнародної організації Green Globe з екологічної сертифікації в туризмі.
9. www.nationalgeographic.com — сайт Національного географічного товариства.
10. www.meteo.com.ua — сайт Українського гідрометцентру.
11. www.ecotourismrussia.ua — інформаційний сайт з екотуризму.
12. www.stezhky.org.ua — сайт громадської туристичної організації (Івано-Франківська область).
13. www.verkhovyna.info — сайт туристично-інформаційного центру “Верховина” (Івано-Франківська область).
14. <http://uaeta.org/ua/top/index> — сайт Української асоціації активного та екологічного туризму.

15. www.ecotours.ua — сайт Фонду розвитку екотуризму “Дерсу Узала”.
16. www.intour.com.ua — сайт журналу “Міжнародний туризм”.
17. <http://tourlib.net> — сайт туристичної бібліотеки
18. <http://www.unep.org> – Програма ООН з навколишнього середовища.
19. <http://www.eco-forum.org> – Сайт Європейського екологічного форуму.
20. <http://www.greenpeace.ua> – Сайт Грінпіс.
21. <http://www.ri.lviv.ua> – Сайт журналу “Зелена енергетика”.
22. <http://www.europa.eu.int/comm/dgs/environment/index.en> – Екопрограми ЄЕК
23. <http://www.unece.org/env/pp/mopl.htm> – Сайт ЄЕК.
24. <http://www.babies.kiev.ua> – Екологія дитинства.
25. <http://www.informeco.ru> – Інформаційно-аналітичне агенство.
26. <http://www.waterandecology.ua> – “Вода і екологія: проблеми і рішення”.
27. <http://www.ecolife.ua> – Екологія і життя. Дискусійний екологічний клуб.
28. <http://www.forest.Report.ua> – Екологія лісу.
29. <http://www.ecology21.info> – ЕКОЛОГІЯ – XXI СТОЛІТТЯ. Міжнародний науковий журнал.
30. <http://www.ecochel.msk.ua> – Міжнародний суспільний рух “Екологія Людини”
31. <http://www.grida.no> – Global Resource Information Database.
32. <http://www.wmo.ch> – Global Atmosphere Watch.
33. <http://www.unece.org> – Конвенція про трансграничне забруднення повітря на великі відстані.
34. <http://www.ioc.unesco.org> – The Global Ocean Observing System (GOOS – Глобальна система спостережень за океаном при ЮНЕСКО).
35. <http://www.epa.gov> – EPA Water Office (Водна служба при Агенстві охорони навколишнього середовища).
36. <http://www.cdc.noaa.gov> – Comprehensive Ocean-Atmosphere Data Set (GOADS) – Об’єднаний архів морських даних океану і атмосфери.
37. <http://www.extech.ua> – Intergovernmental Oceanographic Commission (IOS – Міжурядова океанографічна комісія).
38. <http://www.oceaninfo.ua> – ФЦП “Світовий океан”, Програма “Створення єдиної системи інформації про обстановку у Світовому океані” (ECICO).
39. <http://www.wwf.org> – Лісова програма WWF (World Wildlife Fund – Всесвітній фонд дикої природи).
40. <http://www.lesis.ua> – ООО “ЛесИС” (Лісові Інформаційні Системи).
41. <http://www.munition.gov.ua> – Конвенція про заборону розробки, виробництва, накопичування і застосування хімічної зброї.
42. <http://www.seu.ua> – Союз “За хімічну безпеку”.
43. <http://www.vstu.edu.ua/vineso> – Офіційний сайт Департаменту агропромислового розвитку, екології та природних ресурсів Вінницької ОДА.
44. <http://edem.vstu.vinnica.ua/monitoring> – Банк даних державної системи моніторингу поверхневих вод Вінницької області.
45. <http://www.oblsvs.vn.ua> – Сайт Вінницької обласної санепідемстанції.
46. <http://www.ecoethics.ua> – Сайт Київського еколого-культурного центру.
47. <http://www.ecoleague.net> – Сайт Всеукраїнської екологічної ліги.
48. <http://www.mns.gov.ua> – Сайт Міністерства надзвичайних ситуацій України

Пошукові системи

- o Google (пошук на усіх мовах)
- o Мета (українськомовна пошукова система)
- o Netecolo – пошукова система, що підіймає на боротьбу за охорону довкілля
- o Wikio – пошукова система для пошуку новин
- o Like.com – система, яка створена для пошуку зображень
- o Sinogoo – пошукова система про Китай та його жителів
- o Blogdimension.com – нова система для пошуку блогів
- o Lumerias – пошукова система для пошуку відео файлів Justbooks, Pizza.net і QueryCat

Спеціалізовані системи пошуку

о Adwords, Yahoo, Overture, Alltheweb, Altavista, Inktomi, Ask, Teoma, Fast, Aol, Hotbot, Lycos, Gigablast, Looksmart, MSN, Netscape

9. Система оцінювання:

Поточний контроль: оцінювання виконання завдань на практичних заняттях, оцінювання 2-х модульних контрольних робіт, виконання самостійної роботи.

Підсумковий контроль: залік у II семестрі.